

УДК 7.047:712.253

Міндер В.В.¹¹, к. с.-г. н., зав. лабораторії,

ORCID: 0000-0002-5213-2078, e-mail: vvminder@gmail.com

Сидоренко І.О., к. б. н., доцент,

ORCID: 0000-0002-1308-3242, e-mail: i_sido@ukr.net

Національний університет біоресурсів

і природокористування України, м. Київ, Україна

СИСТЕМА ВИДОВОГО РОЗКРИТТЯ ПЕЙЗАЖІВ ПАРКУ ВІЧНОЇ СЛАВИ МІСТА КИЄВА

Проведено аналіз системи видового розкриття пейзажів парку Вічної Слави в схилі в умовах рельєфу м. Києва шляхом дослідження двох пішохідних маршрутів загальною протяжністю 2120 м. Складено схеми чергувань різних типів просторів із визначенням кількості змін чергувань світла та тіні. Проаналізовано кількісний склад та співвідношення відкритих, напіввідкритих та закритих просторів. На пішохідних маршрутах обрано та охарактеризовано 10 видових точок за горизонтальним кутом огляду, глибиною проглядання паркових картин, наявністю композиційних елементів, характером розкриття перспектив. Система видового розкриття досліджуваної паркової території залежно від умов складного рельєфу та наявних насаджень характеризується переважанням закритого типу простору, внутрішньопарковими перспективами з наявністю запозичених багатопланових перспектив, що мають панорамні горизонтальні кути огляду і далекі глибини проглядання. Паркова територія на схилі має загальну направленість композиції вгору і вниз та потребує збереження візуальних зв'язків із міським простором.

Ключові слова: паркова композиція, складний рельєф, схил, паркові насадження, тип простору, глибина проглядання, горизонтальний кут огляду, перспектива.

Постановка проблеми. Важливою умовою містобудування, збереження історичного образу та розвитку туристичного потенціалу, визначеною стратегією розвитку м. Києва до 2025 р., є ландшафтна оригінальність його парків [9]. Паркові території, розташовані на схилах, приймають безпосередню участь у розкритті

¹¹ © Міндер В.В., Сидоренко І.О.

панорами міста, визначенні масштабу оточуючої забудови. Вони є основою видових точок на нижче розташовану місцевість [1, 2].

Серед виділених 52 парків міста Києва з умовами складного рельєфу, форму схилу містять 24. Усі вони знаходяться на правому березі Дніпра в п'яти адміністративних районах міста: Голосіївському – 2, Печерському – 6, Подільському – 2, Солом'янському – 3 та Шевченківському – 11 парків [3].

Однією із характерних паркових територій Києва на дніпровських схилах є Парк Вічної Слави, що виступає складовою частиною водно-зеленого діаметру. Досить важливим у даних умовах є аналіз видового розкриття пейзажних картин парку, що визначають візуальні взаємозв'язки та значний вплив на формування міського середовища.

Мета статті. Проведення аналізу системи видового розкриття пейзажів парку Вічної Слави у м. Києві.

Розгляд публікацій теми. Питанню формування композиції паркових територій в умовах складного рельєфу приділяється постійна увага: Л. О. Ільїн (1936), М. І. Черкасов (1954), Л. І. Рубцов (1956), С. М. Палентреєр (1963), О. М. Микуліна (1966), В. В. Бауліна (1971, 1974), Л. В. Анісімова (1989), З. А. Ніколаєвська (1989), С. О. Бікетов (2015) та ін. Сприйняття спостерігачем ландшафту вивчено у парцях Ю. К. Киричка (1969), І. О. Косаревського (1976), І. О. Богової, Л. М. Фурсової (1988), Д. О. Саймондса (1965, 2013), S. Bell (2004), G. Tzolova (2010), В. W. Starke (2013), E. Galev, D. Koprinska (2017), A. Marc (2017), що було покладено в основу системи видового розкриття паркового пейзажу І. О. Сидоренко, В. В. Міндер (2016 – 2019).

Основна частина. Рельєф надає пейзажу глибину, багатоплановість перспективи та насиченість світлотінями, утворюючи основу об'ємно-просторової структури парку. Врахування умов зорового сприйняття ландшафту людиною є не менш важливим, ніж розташування елементів, що фіксують межі та форми природного простору задля набуття композиційної виразності паркової території.

Дослідження проведено на основі методики системного підходу до факторного та композиційного аналізу. Натурне обстеження паркової території здійснено шляхом прокладання пішохідних маршрутів з подальшим графічним аналізом чергування типів просторів та встановленням їх кількісного складу. На досліджуваних маршрутах визначено видові точки, які охарактеризовано за горизонтальним кутом огляду, глибиною проглядання, наявністю композиційних елементів та характером розкриття перспектив [4, 6].

Об'єктом дослідження обрано парк Вічної Слави загальною площею 40,73 га, що містить 17,83 га парку Вічної Слави (схили Дніпровського узвозу), 17,84 га парку «Слави» і 5,66 га Дендропарку [5]. В оглядові маршрути включено територію Національного музею «Меморіал голодомору», що нерозривно пов'язана із парком Вічної Слави.

Парк засновано ще у 1894 році за ініціативою генерал-лейтенанта Аносова О. В. і мав назву Аносовський (Комендантський) сад. Пережив ряд перейменувань. До 1956 року територія певний період використовувалася як місце для концертів, іноді для поховань до моменту руйнування її зсувом. Початкове планування не збереглося до наших днів. У 1957 році створено парк Вічної Слави, як продовження смуги міських парків на схилах р. Дніпро.

Загальна конфігурація паркової території має витягнуту звужену форму. Природний перепад висот становить 93 м. Найвища абсолютна відмітка парку (193 м) знаходиться у зоні центрального входу з площі Слави, а найнижча (100 м) – у південно-західній частині парку зі сторони Набережного шосе. При цьому схили мають досить різну стрімкість: верхні частини є середньопохилими (10–15 °), місцями – слабопохилі (до 10 °). Нижні частини схилів (до вулиці Дніпровський узвіз) відносяться до категорії крутих схилів і мають крутизну у межах 20–25 °.

Дані умови рельєфу визначили тривірневе терасування схилової території. Верхня центральна частина парку має регулярний тип планування. На середній і нижній частинах схилу

вмкористано пейзажний тип планування, дорожньо-стежкова мережа повністю вписана в умови існуючого рельєфу.

Систему видового розкриття паркового пейзажу в схилових умовах складного рельєфу вивчено шляхом натурального обстеження двох пішохідних маршрутів загальною протяжністю 2120 м. Характерні пейзажі даної паркової території розкривають 10 обраних видових точок (рис. 1).

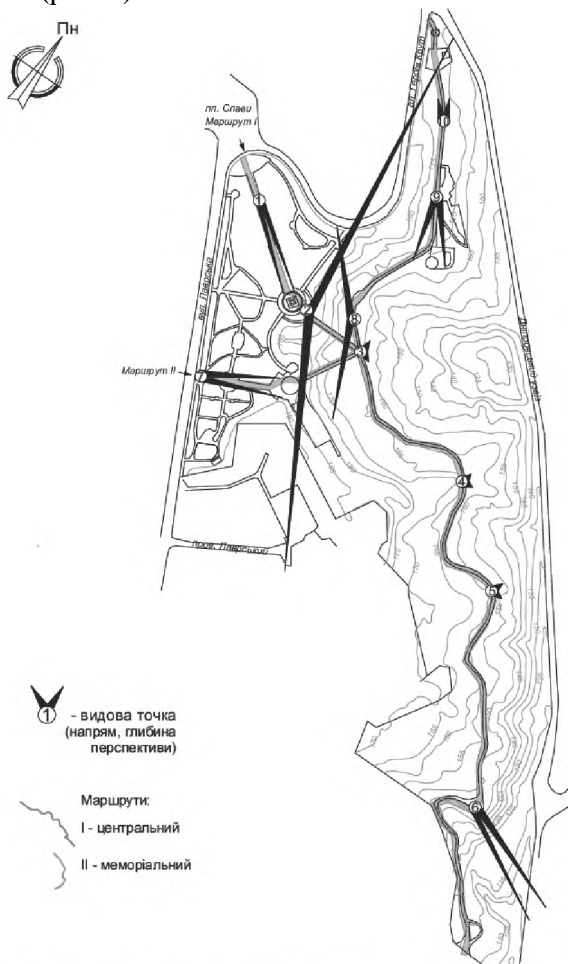

Рис. 1. План-схема розташування видових точок на пішохідних маршрутах парку Вічної Слави

Центральний маршрут I (рис. 1) має протяжність 1360 м із перепадом висот 93 м по території парку. Встановлено, що переважаючим типом простору є закритий, який склав 69 % з одного боку, і 77 % – з іншого по ходу маршруту. Даний простір сформовано за рахунок природних форм рельєфу та штучно створених насаджень. Найменш представленим є напіввідкритий простір, який складає з одного боку маршруту 11 %, а з іншого – лише 2 %. Відкритий простір з одного боку маршруту становить 20 %, а з іншого – 21 %. Він сформований вхідною площею та оглядовим майданчиком на верхньому рівні схилу. Частота зміни світла та тіні становить 15 разів (рис. 2, маршрут I).

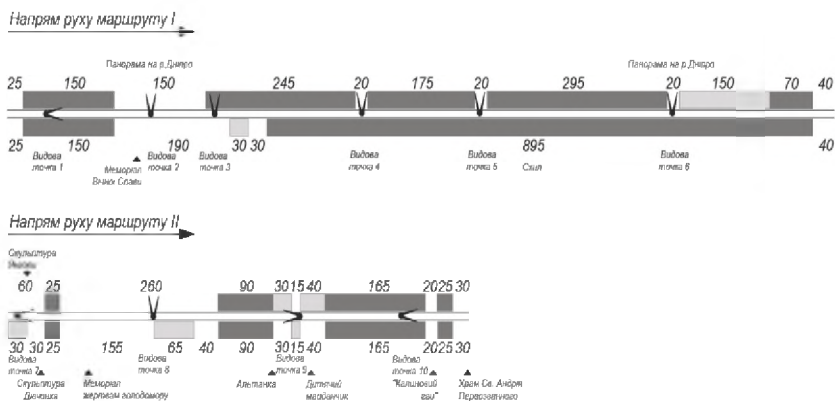

Рис. 2. Схема чергування різних типів просторів на пішохідних маршрутах (відстань, м): □ – відкритий; ▒ – напіввідкритий; ■ – закритий простір.

На першому маршруті обрано та охарактеризовано шість видових точок. Видова точка 1 розміщується на початку маршруту (рис. 3, вид 1) і має перспективний горизонтальний кут огляду (10°), що забезпечує при далекій глибині проглядання (150 м) фокусування погляду на меморіал Вічної Слави.

Видова точка 2 (рис. 3, вид 2) знаходиться на оглядовому майданчику поряд із меморіалом Вічної Слави та має панорамний горизонтальний кут огляду (175°) при далекій глибині проглядання

(1000 м). З даної видової точки відкривається запозичена перспектива на р. Дніпро і лівий берег міста. Видова точка 3 (рис. 3, вид 3) закладена на оглядовому майданчику, що розташований на найнижчому третьому рівні паркових доріг. Тут зафіксовано панорамний горизонтальний кут огляду (150°) з короткою (20 м) глибиною проглядання, яку формують штучні насадження та самосіви. Видові точки 4 та 5 (рис. 3, вид 5) закладено на оглядових майданчиках. Мають подібні характеристики, що описують замкненість простору на даній частині маршруту. Тут короткі глибини поглядання (15 м) сформувались за рахунок розростання штучних меліоративних насаджень на схилах. Горизонтальний кут огляду у видовій точці 4 становить 60° (секторний), а у видовій точці 5 – 70° (діорамний).

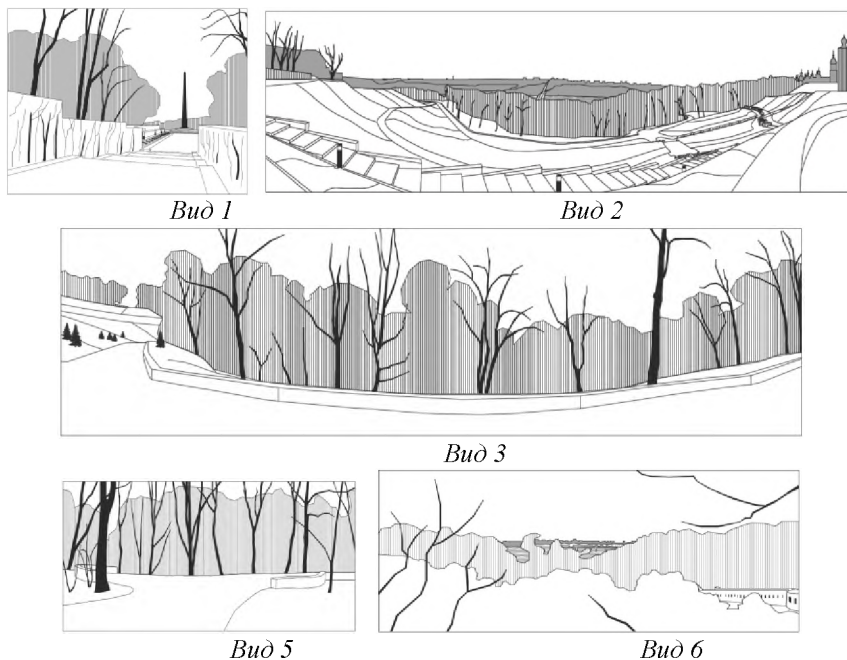
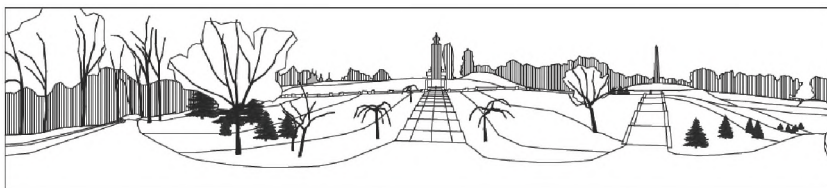

Рис. 3. Видові точки на першому пішохідному маршруті парку Вічної Слави

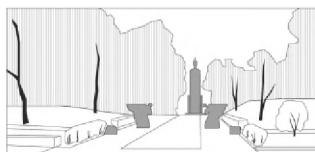
Вирізняється в кінці першого маршруту видова точка 6 (рис. 3, вид 6). Їй властива далека глибина проглядання (понад 1000 м) із видом на р. Дніпро та перспективний горизонтальний кут огляду (10°).

Меморіальний маршрут II (рис. 1) протяжністю 760 м має перепад висот 20 м. Закритий простір з обох боків склав по 40 %, напіввідкритий простір – 9 % і 15 % відповідно, відкритий простір – 51 % і 45 %. Частота зміни світла та тіні становить 14 разів (рис. 2, маршрут II). Закриті простори формують схилі форми природного рельєфу разом із штучними насадженнями декоративного та меліоративного значення. Основну частину відкритих просторів становлять схили, вкриті газонним покриттям. На даному маршруті зафіксовано чотири видові точки (рис. 1, 2).

Видова точка 7 (рис. 4, вид 7) знаходиться на початку маршруту II і завдяки перспективному горизонтальному куту огляду (15°) фокусує погляд на скульптурний комплекс меморіалу жертв Голодомору, що забезпечується далекою глибиною проглядання (120 м). Видова точка 8 (рис. 4, вид 8) закладена у відкритому просторі другого маршруту. Вона має панорамний горизонтальний кут огляду (180°) і далеку глибину проглядання (110 м).

Вид 8

Вид 7

Вид 9

Рис. 4. Видові точки на другому пішохідному маршруті парку Вічної Слави

На даній точці зафіксовано багатопланову внутрішньопаркову перспективу з двома вагомими композиційними елементами – Києво-Печерська лавра, меморіал жертв Голодомору, меморіал Вічної Слави.

Видова точка 9 (рис. 4, вид 9) при перспективному горизонтальному куті огляду (30°) має середню глибину проглядання (90 м). Акцентом тут виступає альтанка, а на задньому плані видніється верхівка меморіалу Вічної Слави. Кінець маршруту переходить у закритий простір Дендропарку та «Калинового гаю», де закладено видову точку 10. Їй властиві перспективний (20°) горизонтальний кут огляду та коротка (35 м) глибина проглядання.

Для даного парку похила поверхня схилу вздовж річкової долини зумовлює огляд зовнішнього простору в одну сторону на водні простори р. Дніпро із кутом огляду до 180° . Загалом схил має природний живописний характер, за виключенням центральної частини, де інженерно-гідрологічними умовами влаштовано терасування, надаючи регулярний характер, внаслідок чого дана територія є більш доступною для відпочинку і прогулянок. Головним архітектурно-просторовим мотивом є поєднання глибоких перспектив на віддалені ділянки місцевості із середніми та близькими перспективами на цікаві паркові куточки. Характерною є загальна направленість композиції вгору і вниз. При цьому верхні ділянки схилу мають незамкнений панорамний характер, а нижні – навпаки, замкнений фронтальний. Взаємопов'язані великі відкриті простори, створюючи найбільш ефектні пейзажі, складають основу ландшафтної композиції, яка в даному парку на схилі є запозиченою. Паркові насадження приймають безпосередню участь у формуванні композиції просторів і повинні забезпечувати проглядуваність зовнішніх багатопланових перспектив, що можливо за рахунок використання прийомів моделювання рельєфу [7, 8].

Висновки. Дослідження існуючого простору на першому маршруті виявило переважаючий закритого типу в середньому 73 %. Відкритий тип простору склав 21 %, а найменше зайняв напіввідкритий тип простору – в середньому 7 %. Другий маршрут вирізняється переважанням відкритого типу простору, що становить

в середньому 48 %, дещо менше займає закритий тип простору – 40 %. Як і на першому маршруті, найменше припадає на напіввідкритий тип простору – в середньому 12 %. Зміна чергувань світла та тіні на центральному маршруті склала 15 разів на 1360 м, на меморіальному майже у 2 рази більше – 14 разів на 760 м, що свідчить про більшу насиченість другого маршруту різноманітних пейзажних картин.

Аналіз об'ємно-просторової організації території показав переважання внутрішньопаркових багатопланових і однопланових перспектив. Багатопланова запозичена перспектива виявлена лише в одній видовій точці. Найбільші панорамні (до 180 °) горизонтальні кути огляду мають три видові точки. Половина видових точок характеризуються перспективним горизонтальним кутом огляду (10–30 °). За глибиною проглядання 50 % видових точок характеризуються як довгі (понад 100 м і навіть понад 1000 м), а 40 % – як короткі (15–35 м).

Дана паркова територія на схилі вирізняється видовженою конфігурацією, природно-живописним характером, трирівневим архітектурно-просторовим рішенням та характеризується спогляданням зовнішнього простору в одну сторону на водні простори р. Дніпро, що слугують композиційною віссю. Парки на схилах сприймаються з великих відстаней, тому організація відкритих, напіввідкритих і закритих просторів набуває великого значення. Важливим у даних умовах є збереження існуючих запозичених паркових перспектив із далекими глибинами проглядання, що дозволяють встановити візуальні зв'язки між парковою територією та міським простором, що можливо забезпечити за рахунок композиції паркових насаджень.

Список використаних джерел

1. Архитектурно-планировочная организация прибрежных территорий. Краткие методические рекомендации (под ред. А. Д. Ивановой). Киев: КиевНИИПградостр-ва, 1969. 61 с.

2. Баулина В. В. Особенности формирования городских парков на сложном рельефе: автореф. дисс. ... канд. архитектуры. Москва, 1971. 23 с.

3. Міндер В. В., Сидоренко І. О. Парки Києва з умовами складного рельєфу. *Науковий вісник НЛТУ України*: зб. наук.-техн. праць. Львів: РВВ НТУ України, 2014. Вип. 24.5. С. 41–46.

4. Міндер В. В., Сидоренко І. О. Система видового розкриття паркових пейзажів у яружно-балкових умовах складного рельєфу Києва. *Науковий вісник НЛТУ України*: зб. наук.-техн. праць. Львів: РВВ НТУ України, 2017. Вип. 27.4. С. 66–70.

5. Перелік парків, що знаходяться на балансі районних у м. Києві КП УЗН КО «Київзеленбуд» станом на 01.01.2016 р. Режим доступу до ресурсу: <http://www.idea.kievzelenbud.com/>

6. Сидоренко І. О., Міндер В. В. Аналіз системи видового розкриття пейзажів парку на пагорбі. *Проблеми розвитку міського середовища*. Київ, НАУ, 2018. Вип. 1 (20). С. 111–120.

7. Сидоренко І. О., Міндер В. В. Методика добору деревних рослин для формування паркових насаджень в умовах складного рельєфу: науково-методичні рекомендації. Київ: КОМПРИНТ, 2017. 53 с.

8. Сидоренко І. О., Міндер В. В. Моделювання обрису ландшафту складного рельєфу (на прикладі м. Києва): науково-методичні рекомендації. Київ: КОМПРИНТ, 2017. 68 с.

9. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року: одвічні традиції, сучасна якість життя. Додаток до рішення Київради 15.12.2011 № 824/7060. Київ, 2011. 76 с.

Аннотація

Миндер В.В., Сидоренко И.О.

СИСТЕМА ВИДОВОГО РАСКРЫТИЯ ПЕЙЗАЖЕВ ПАРКА ВЕЧНОЙ СЛАВЫ ГОРОДА КИЕВА.

Проведен анализ системы видового раскрытия пейзажей парка Вечной Славы в склоновых условиях рельефа г. Киева путем исследования двух пешеходных маршрутов общей протяженностью 2120 м. Составлено схемы чередования различных типов пространств с определением количества изменений света и тени. Проанализировано количественный состав и соотношение открытых, полуоткрытых и закрытых пространств. На пешеходных маршрутах выбрано и охарактеризовано 10

видових точок за горизонтальним углом обзора, глубиной просмотра парковых картин, наличием композиционных элементов, характером раскрытия перспектив. Система видового раскрытия исследуемой парковой территории в зависимости от условий сложного рельефа и имеющихся насаждений характеризуется преобладанием закрытого типа пространства, внутрипарковыми перспективами с наличием заимствованных многоплановых перспектив, имеющих панорамные горизонтальные углы обзора и дальние глубины просмотра. Парковая территория на склоне имеет общую направленность композиции вверх и вниз и нуждается в сохранении визуальных связей с городским пространством.

Ключевые слова: парковая композиция, сложный рельеф, склон, парковые насаждения, тип пространства, глубина просмотра, горизонтальный угол обзора, перспектива.

Annotation

Minder V.V., Sydorenko I.O.

THE SYSTEM OF SPECIES DISCLOSURE OF THE PARK OF ETERNAL GLORY LANDSCAPE IN KYIV.

The analysis of the system of species disclosure of the Park of Eternal Glory landscapes in the sloping conditions of Kyiv was carried out by studying two pedestrian routes with a total length of 2120 m. The schemes of alternations of different types of spaces with the determination of the number of alternations changes of light and shadows are made. Quantitative composition of open, semi-open and closed spaces is analyzed. On pedestrian routes have been selected and characterized by 10 species points along the horizontal viewing angle, depth of park pictures viewing, the presence of compositional elements, the character of the prospects disclosure. Investigation of existing space on the first route revealed a predominance of closed type on average 73 %. The open space type was 21 %, and the least was occupied by the semi-open space type - on average of 7 %. The second route is characterized by the prevalence of an open space type, which is on average of 48 %, and slightly less occupied by the closed space type - 40%. As in the first route, the least is the semi-open space type - on average of 12 %. The analysis of the volumetric-spatial organization of the territory showed the prevalence of intra-park multi-plan and single-plan perspective. The multi-plan borrowed perspective is revealed only in one specific point. The largest panoramic (up to 180 °) horizontal viewing angles have three distinct points. Half of the species points are characterized by a promising horizontal viewing angle (10-30 °). The depth of viewing 50 % of the species points are characterized as long (over 100 m and even more than 1000 m), and 40 % - as short (15-35 m). Important in these conditions is the preservation of

existing borrowed park prospects with far-reaching depths of view, allowing to establish visual links between park territory and urban space, which can be ensured by the composition of park stands.

Keywords: *park composition, complex relief, slope, park stands, type of space, viewing depth, horizontal viewing angle, perspective.*

Стаття надійшла до редакції у травні 2019р.

УДК 712.28 (045)

Ольховська О.В.¹² канд. арх., доц.

orcid 0000-0003-4982-5655, lolkhovska@gmail.com

*Київський національний університет будівництва і архітектури,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО ЗДОБУТКУ ЖІЛЯ КЛЕМАНА У СУЧАСНОМУ ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ

Творчість Жіля Клемана є частиною загального процесу розвитку ландшафтного дизайну, при якому його засоби відіграють значну роль для покращення екологічного й естетичного становища урбанізованого середовища. В статті аналізуються роботи французького ландшафтного дизайнера Жіля Клемана кінця ХХ — початку ХХІ ст.

Ключові слова: Жіль Клеман, ландшафтний дизайн, новий підхід в сучасному ландшафтному дизайні, естетика та екологія містобудівного середовища.

Постановка проблеми. Процес розвитку ландшафтного дизайну як окремої спеціальності, який відбувався в першій половині ХХ ст., призвів до формування нових підходів та принципів у сфері його діяльності. Однією з головних причин цього процесу стало всесвітній рух за збереження цінних природних ландшафтів, планомірний розвиток природного середовища та встановлення контролю над невтримним зростанням міст. Крім того, протягом ХХ ст. основним завданням ландшафтно́ї архітектури та ландшафтного дизайну як її складової стало широкомасштабне

¹²© Ольховська О.В.